

Anna Ciechańska

Katolicki Uniwersytet Lubelski

Moda językowa na Facebooku – nadużywane wyrazy i tematy

Współczesny język ulega ciągłej ewolucji. Powstają nowe wyrazy, które zastępują stare ich odpowiedniki, co jest związane z modą. Jak twierdzi Kazimierz Ożóg, moda językowa to kategoria trudna do zdefiniowania ze względu na różne uwarunkowania odnoszące się do zachowań członków grupy, którzy w kontaktach używają określonych form, ponieważ są dla nich elementami prestiżu, naśladownictwa, jak również przyzwyczajień słownych [Ożóg 2002: 8]. Podobnego zdania jest Bożena Rejakowa, która uważa, że moda w języku charakteryzuje się dużą zmiennością, dlatego też nie można podać jednoznacznej definicji i wyznaczyć zakresu pola dyskursywnego [Rejakowa 2008: 5].

Stanisław Bąba i Bogdan Walczak definiują modę językową jako „dawanie przez użytkowników języka pierwszeństwa pewnym wyrazom uchodzącym w ich mniemaniu za poręczniejsze, ekspresywniejsze i elegantsze od innych, którymi można wyrazić tę samą treść” [Bąba, Walczak 1992: 11].

Według Danuty Buttler „kariera wyrazów modnych ma dwie fazy:

a) charakterystyczne świadome dawanie przez mówiących pierwszeństwa pewnym słowom jako sprawniejszym lub bardziej ekspresywnym,

b) zwiększenie częstotliwości użycia i przeobrażenia zakresowe wyrazów modnych” [Buttler 1962: 99].

Z kolei Zofia Kurzowa uważa, że moda w języku nie ogranicza się jedynie do przyswajania wyrazów obcych. Pojawia się niespodziewanie, tym samym przyczynia się do aktualizowania rodzimych słów lub dawno przyswojonych, które stają się poręcznymi i ekspansywnymi [Kurzowa 1978: 165].

Natomiast Anna Piotrowicz i Małgorzata Witaszek-Samborska ujmują modę językową w szerszym znaczeniu, która według nich „dotyczy nie tylko nadużywania pewnych wyrazów, ale też przyjmowania określonych postaw nadawczo-odbiorczych, systemu wartości i utrwalonego w języku obrazu świata typowych dla określonych grup społecznych oraz wzmacniających poczucie ich wspólnoty” [Piotrowicz, Witaszek-Samborska 2013: 19–20].

Warto również podkreślić, że Walery Pisarek wyróżnia modę na upowszechniający się inny wzorzec kulturowy, który składa się z czterech elementów: angielskości (ściślej: amerykańskości), medialności, wulgarności i biznesowości [Pisarek 1993: 60]. Poprzez angielskość należy rozumieć posługiwanie się anglicyzmami, które stały się bardzo popularne w języku polskim. Medialność polega na propagowaniu haseł słyszanych w radiu i telewizji. Ogromny wpływ na to, w jaki sposób porozumiewają się ludzie, wywiera również prasa. Bez wątplenia wulgarność uwidacznia się na scenie publicznej, a nawet wkrada się na salony. Biznesowość trzeba pojmować jako przyznawanie najwyższej wartości pieniądзом, które rządzą światem.

Na uwagę zasługuje fakt, że moda językowa jest określana jako: moda w języku, maniera językowa, snobizm językowy, natręty językowe i elementy modne w języku. Takie sformułowania pojawiają się bardzo często przy opisywaniu współczesnego słownictwa [Ożóg 2000: 87].

W niniejszym artykule przez modę językową rozumiem popularyzowanie pewnego sposobu mówienia za pomocą częstego używania określonych konstrukcji słownych, które użytkownicy języka uznają za elegantsze i ekspresywniejsze, jak również najczęściej poruszane tematy.

Część zasadniczą artykułu stanowi analiza wyrazów odznaczających się dużą frekwencją, które uznają za modne. Materiał został zebrany drogą losową wśród 100 użytkowników portalu społecznościowego, jakim jest Facebook. Badane osoby to moi znajomi w wieku 18–26 lat.

Z analizy korpusu tekstów wynika, że leksem *super* jest najbardziej rozpowszechniony wśród 90 użytkowników Facebooka. Najczęściej tym wyrazem posługują się kobiety, bo aż 68, natomiast rzadziej mężczyźni, gdyż jedynie 22. Leksem *super* przeważnie występuje w funkcji ekspresywnej, która przejawia się w postaci sądów, co obrazują następujące przykłady:

- *super* że w końcu się udało,
- póki co jest *super*,
- *super* zdjęcie:),
- *super* sukienka.

Słowo *super* wystąpiło również w formie ironii.

- rzucanie w siebie orzeszkami (ziemnymi) – bardzo, bardzo dojrzałe... – *super*.

W stwierdzeniach wypowiedzianych przez mężczyzn na pierwszy plan również wysuwa się funkcja ekspresywna, która przejawia się w wyrażaniu emocji pozytywnych w stosunku do nadawcy, a także w wydawaniu sądów:

- tęsknisz? a to *super* już się nie mogę doczekać:-),
- ciekawy jestem co to wyjdzie za mią brzmi *super*,
- no no cioteczka na sportowo:) *super* wiosennie:-),
- *super* kochanie wyglądasz.

W *Wielkim słowniku języka polskiego* (dalej WSJP) podano dwie definicje rozumienia słowa *super*. Przystówek ***super*** *potocznie* ‘tak, że mówiący ocenia to niezwykle pozytywnie’. Drugie znaczenie ***super*** *potocznie* ‘oceniany niezwykle pozytywnie’ [WSJP]. W *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* (dalej USJP)

znajdujemy trzy wyjaśnienia wyrazu *super*. W użyciu przymiotnika leksem *super* oznacza *potocznie* ‘nadzwyczajny, niezwykły’. *Super* łac. ‘nad’, *potocznie* a) ‘nadzwyczajnie, znakomicie, świetnie’, b) ‘słowo używane dla podkreślenia intensywności jakiejś cechy; bardzo’ [USJP]. Zdaniem Doroty Suski leksem *super* w funkcji przymiotnika lub przysłówka zastępuje takie wyrazy, jak: bardzo dobry, świetny, nadzwyczajny i ma swoje korzenie w języku angielskim [Suska 2010: 221].

Dużą popularnością cieszy się wykrzyknienie *oj tam, oj tam*, które zostało użyte przez 68 użytkowników portalu. W *Miejskim słowniku slangu i mowy potocznej* (dalej MSSMP) zarejestrowano dwa znaczenia wykrzyknienia *oj tam, oj tam* ‘zwrot używany, gdy nie wiesz co, ale koniecznie chcesz coś powiedzieć. Można tak odpowiadać dosłownie na wszystko. Używane głównie przez gimnazjalistki’. Drugie rozumienie *oj tam, oj tam* ‘możemy odpowiedzieć w ten sposób, jeżeli osoba, z którą gadamy dużo papla, gada od rzeczy albo głupoty’ [MSSMP]. Fraza *oj tam, oj tam* jest stosowana także w sytuacji lekceważenia czyjejs krytyki bądź moralizatorskiej uwagi. Z analizy materiału wynika, że wykrzyknieniem *oj tam, oj tam* posługują się nie tylko gimnazjalistki, ale również osoby powyżej 20 lat. Przykłady wypowiedzi z zastosowaniem frazy *oj tam, oj tam*:

- Szczęściara.
- Fejsbukowe małżeństwo :)
- przyganiał kocioł... :P
- *Oj tam, oj tam*...

- Jesteś bardzo zdolna :D
- *Oj tam, oj tam* :)

- Na pewno sobie poradzisz, tylko się tak nie denerwuj :)
- *Oj tam, oj tam*... jakoś to będzie.

- Ucz się, a nie siedzisz na fejsie.
- *Oj tam, oj tam*...:p

Kolejnym wyrazem, który stał się modny ze względu na dużą frekwencję użycia, tzn. wśród 55 osób portalu Facebook, jest *dokładnie*. W USJP odnotowano jedną definicję tego leksemu. *Dokładnie* ‘w sposób ścisły, precyzyjny, skrupulatny’ [USJP]. Według Andrzeja Markowskiego przysłówki *dokładnie* jest kalką z języka angielskiego. Do niedawna w polszczyźnie *dokładnie* miało jedno znaczenie, tj. starannie, z dbałością i nie było używane do wyrażania aprobaty tego, co mówi ktoś inny. Angielskie *exactly* jest stosowane jako wykrzyknik oznaczający zgodę z tym, co mówi partner [Markowski 1993: 77–78]. W analizowanym korpusie tekstów leksem *dokładnie* używa się w celu wyrażenia poparcia dla słów rozmówcy. Ilustrują to następujące dialogi:

- No bo już się tyle zgadujemy że masakra!
- *Dokładnie*, dlatego też się spotkamy na pewno Basiu!)

- Co dwie ręce to nie jedna :)
- *Dokładnie*.

- Szkoda, że Halloween jest u nas mało popularne:(
- No *dokładnie*... szkoda.

- Ten film był bardzo romantyczny??
- *Dokładnie*!! wzruszyłam się wiele razy:)

Przymiotnik *kochana* rozpowszechnił się zwłaszcza wśród kobiet, tj. 48. Służy on opisywaniu cech charakteru danej osoby. WSJP nie rejestruje leksemu *kochana*. Pod hasłem *kochani* znajdujemy ‘forma zwrócenia się do osób różnej płci, do których mówiący ma poufały i serdeczny stosunek’ [WSJP]. W USJP znajdujemy definicję słowa *kochana*. W użyciu rzeczownika *kochana* 1. ‘osoba ukochana, droga, bliska’; 2. *potocznie* ‘poufała forma zwracania się do kobiety’ [USJP]. Najczęściej wyraz *kochana* jest kierowany do osoby, z którą się ktoś spoufała, co potwierdzają wypowiedzi:

- *kochana* moja chodźmy na spacerek,
- moja *kochana* przyjaciółka,

- jesteś *kochana*,
- więcej optymizmu *kochana*.

Ciekawym wyrazem jest *lajk*, który został użyty przez 40 osób w wieku 18–20 lat. Leksem ten powstał w wyniku transkrypcji fonetycznej za pomocą liter alfabetu polskiego. Angielskie słowo *lajk* zastępuje polski odpowiednik lubić. Najprawdopodobniej wiąże się to z upowszechnieniem języka angielskiego, traktowanego przez młode osoby niemalże jako rodzimego. Jest to też przejaw przyznawania pierwszeństwa anglicyzmom, które nastolatki uznają za lepsze i poręczniejsze. Użycie leksemu *lajk* uwypuklają następujące przykłady:

- odważni *lajk*,
- daj *lajka*, jeśli myślisz o mnie,
- po kliknięciu, wstaw na swoją tablicę, oczywiście że *lajk*:P
- kto się z tym zgadza *lajk*.

W tym miejscu należy zauważyć, że od leksemu *lajk* powstał czasownik *lajkować*, który oznacza, że coś się komuś podoba. Wyrazu *lajkować* użyło 34 użytkowników portalu, co ilustrują następujące przykłady:

- Zamiast *lajkować* własne posty, chodź ze mną.
- Pytać, obserwować, *lajkować*, bo nudy;*
- *Lajknij* ten post, a przydzielę Ci osobę, którą musisz przytulić przy najbliższej okazji.
- *Lajknij*, co Ci szkodzi? ;p

Innym przykładem transkrypcji fonetycznej za pomocą liter alfabetu polskiego jest leksem *łat*, którym się posłużyło 30 kobiet i 17 mężczyzn w wieku 18 lat. W MSSMP nie znajdujemy *łat*. Pod hasłem **wow** zarejestrowano 1. ‘okrzyk zdziwienia (pozytywnego), zaskoczenia’; 2. ‘skrót od World of Warcraft (gra mmorpg)’ [MSSMP]. W podanych przykładach widać,

że użytkownicy języka posługują się słowem *łół*, aby wyrazić w ten sposób swój podziw. Za pomocą tego wykrzyknienia realizowana jest funkcja ekspresywna:

- *łół* świetnie wyglądasz,
- *łół* tego nie wiedziałem,
- *łół* ale śliczna twarzączka...,
- *łół* pięknie!!!!

Znamiennym przykładem rozprzestrzenia się wyrazu, uznanego za modny, jest *LOL*, którego użyło 38 użytkowników w wieku 18–26 lat. W *Słowniku slangu młodzieżowego miejskim* (dalej SSMM) znajdujemy trzy definicje leksemu *LOL* 1. ‘angielski akronim od słów *Lots of Laughs* oznaczający **kupę śmiechu**’, 2. ‘angielski akronim od słów *Laughing out Loud* oznaczający śmiejąc się głośno’, 3. ‘osoba, z której się śmiejemy lub drwimy; głupek, idiota’ [SSMM]. Leksem *LOL* jest stosowany w funkcji ironii, co poświadczają następujące przykłady:

- widzę że mam całkiem dużo podglądaczy *LOL*,
- ale masz piękną sukienkę *LOL*
- Mooona...*LOL*
- śmiejesz się sama z siebie *LOL*.

Na uwagę zasługuje także przysłówek *grubo* użyty przez 29 użytkowników portalu. Używany jest w celu uwypuklenia jakiegoś zjawiska. W *MSSMP* odnotowano definicję leksemu *grubo* ‘inaczej zajebiście, hardkorowo, wypaśnie, okazale, dużo’ [MSSMP]. Wyraz ten oddaje zachwyty wskutek dobrze czegoś wykonanego. Najczęściej odnosi się do imprez, co ilustrują takie przykłady:

- miało być *grubo*,
- oj musiało być *grubo* :P,
- jak zawsze było *grubo* :D
- melanż *grubo* pijemy :p

Bardzo często jest używane wśród 24 użytkowników Facebooka zdrobnienie w liczbie mnogiej *mordeczki*. Leksem *mordeczki* konotuje pozytywne emocje. W MSSMP nie zarejestrowano tego deminutiwum. Pod hasłem *morda* czytamy ‘kumpel, przyjaciel, znajoma twarz’ [MSSMP]. Wyraz *mordeczki* charakteryzuje osoby, które darzymy życzliwością. Ilustrują to następujące wypowiedzi:

- zajębiście *mordeczki*,
- z kochanymi *mordeczkami*,
- udanego wieczorku *mordeczki*,
- sesja z moimi *mordeczkami*,
- gdzieś tam z *mordeczkami*.

Leksem *wariateczki* jest także dość popularnym wyrazem wśród 20 kobiet na Facebooku. W USJP nie występuje zdrobnienie *wariateczki*. Zarejestrowano *wariat potocznie* a) ‘osoba chora psychicznie, obłąkaniec, szaleniec’; b) ‘osoba postępująca nierozważnie, bezsensownie, nieobliczalnie, niekonwencjonalnie; narwaniec, postrzeleńiec’ [USJP]. Słowo *wariateczki* konotuje pozytywne uczucia. Podane przykłady pokazują, że leksem *wariateczki* określa osoby, które są bliskie dla rozmówcy. Charakteryzuje również ludzi potrafiących dokonać czegoś niemożliwego. Poświadczają to przykłady:

- stęskniłam się *wariateczki*,
- skoczyłyście na bungee...*wariateczki*,
- *wariateczki*, już nie mogę się doczekać naszej foto,
- tak same pić *wariateczki*,
- nie wychodźcie w samych ciapach... *wariateczki* jest zimno.

Leksemy tworzone poprzez dodanie prefiksu *mega-* są bardzo popularne wśród 18 użytkowników portalu. Odznaczają się silnym nacechowaniem emocjonalnym. W USJP zarejestrowano dwie definicje cząstki *mega-*. Prefiks *mega-* 1. ‘pierwszy człon wyrazów złożonych wskazujący na ich związek znaczeniowy z wielkimi rozmiarami, dużym natężeniem czegoś’; 2. ‘pierwszy człon wyrazów złożonych oznaczających jednostki miary milion razy większe od podstawowych’ [USJP]. Według D. Suski prefiks

mega- w połączeniu z rzeczownikiem określa ważność czegoś, zaś uwidaczniając się w przymiotniku jest intensyfikatorem cechy [Suska 2010: 222]. W MSSMP przedrostka *mega-* nie odnotowano. Pod hasłem **mega** znajdujemy ‘super, zajebiście’ [MSSMP]. Częstka *mega-* jest dodawana do wyrazów pospolitych. Za pomocą przedrostka *mega-* powstają wyrazy, które kojarzą się z czymś doskonałym, świetnym, co obrazują przykłady:

- *megawypasiony*
- *megaimpreza,*
- *megafryzura,*
- *megadobrze powiedziane,*
- *megapiękność.*

Dużą popularnością cieszy się też przysłówek *zjawiskowo*. Konotuje on pozytywne emocje. Leksemem *zjawiskowo* posłużyło się 15 kobiet i 19 mężczyzn. W USJP zarejestrowano przysłówek *zjawiskowo*. Leksem **zjawiskowo książkowo** ‘od zjawiskowy’. **Zjawiskowy** jest definiowany jako *książkowo* ‘wyróżniający się czymś; niezwykły, wyjątkowy, fenomenalny’ [USJP]. Wyraz ten określa coś niesamowitego. Najczęściej wyraża zachwyt w stosunku do kogoś, co ilustrują przykłady:

- Jak ty to robisz, że jesteś *zjawiskowo* piękna:),
- wyglądasz *zjawiskowo* :p,
- kobieta anioł... *zjawiskowo* śliczna :D
- aż dech mi zapiera... hmmm... *zjawiskowo* na tym zdjęciu :D.

Na uwagę zasługują również tematy, które ze względu na częstość powtarzania uznawane są przeze mnie za modne. Najpopularniejszym tematem wśród 50 użytkowników Facebooka, zwłaszcza kobiet powyżej 20 lat, jest rodzicielstwo, co potwierdzają następujące przykłady:

- Na łonie koźłówkowego parku można spotkać stworzenia zwane mama ze swoim potomstwem.
- Nasza kochana kruszynka ma już jeden ząbek.

- Pierwszy spacerek Elizki.
- 11 miesięcy naszego synka.
- Bartuś raczkuje.

Tematem bardzo często poruszonym przez 36 dziewczyn w wieku 18 lat i powyżej jest moda i uroda, co potwierdzają następujące wypowiedzi:

- Słodkie i brokatowe fioletowe szpileczki.
- Boskie sukienki!!!!!!!
- Pełno u mnie kolorowych makijaży, a wśród nich nie było zwykłego klasycznego makijażu, który świetnie sprawdzi się do pracy, szkoły lub jako codzienny makijaż.
- Włosy w stylu gwiazd! Ty też możesz mieć takie!

Równie rozpowszechnionym tematem wśród 30 użytkowników jest pogoda. Świadczą o tym wypowiedzi:

- Gdzie ta wiosna?
- Wiosno przybyszaj!!!
- Słońko świeci od rana i jest super
- Brr zimno:(

Wśród 49 mężczyzn popularnym tematem jest motoryzacja, co potwierdzają przykłady:

- Poszukuję rzeczoznawcy samochodowego PILNE .
- Auto mojego kolegi zadbane.
- Polecam kupno BMW.
- Piękne auto, ile chcesz???

Podsumowując należy stwierdzić, że moda językowa jest zjawiskiem, które ciągle ewoluuje. Cały czas następuje rozwój języka, dlatego też pewne wyrazy wychodzą z użycia, są zastępowane przez inne bądź poszerzają swoje znaczenie. Powstają neologizmy, zwłaszcza w języku młodzieżowym, które nie zawsze są zrozumiałe dla każdego odbiorcy. Mówiący posługują się wyrazami modnymi, ponieważ wybierają leksemy, które są częściej używane, poręczniejsze i nie zastanawiają się nad ich synonimami.

W pełni zgadzam się z Janem Miodkiem, że „w języku nie ma słów niepotrzebnych; są tylko formy nadużywane, dlatego odbierane jako manieryczne, irytujące” [Miodek 1996: 20]. Odnoszę wrażenie, że moda językowa prowokuje do dalszych poszukiwań, aby w pełni wyczerpać interesującą nas tematykę.

Bibliografia

- Bąba S., Walczak B. [1992], *Na końcu języka. Poradnik leksykalno-gramatyczny*, PWN, Warszawa–Poznań.
- Buttler D. [1962], *Wyrazy modne*, „Przegląd Humanistyczny”, nr 4.
- Kurzowa Z. [1978], *Wyrazy natrętne. Moda i bezmyślność*, „Język Polski”, nr 3.
- Markowski A. [1993], *Polszczyzna znana i nieznaną*, Twój Styl, Warszawa.
- Miejski słownik slangu i mowy potocznej* [2006–2014], <http://www.miejski.pl/>.
- Miodek J. [1996], *Jaka jesteś, polszczyzno?*, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki, Wrocław.
- Ożóg K. [2000], *Wyrazy modne i nadużywane w polszczyźnie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku*, [w:] *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*, Mazur J. (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Ożóg K. [2002], *Mody w języku a mody kulturowe*, [w:] *Moda jako problem lingwistyczny*, Wojtczuk K. (red.), Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Piotrowicz A., Witaszek-Samborska M. [2013], *Trwałość i zmienność mody językowej – w pięćdziesiąt lat od publikacji Danuty Buttler*, „Poradnik Językowy”, z. 4.
- Pisarek W. [1993], *Moda w języku*, „Ojczyzna polszczyzna”, nr 3.
- Rejakowa B. [2008], *Kulturowe aspekty języka mody*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Słownik slangu młodzieżowego miejski* [2009], <http://www.slangu.pl/>.
- Suska D. [2010], *Anglicyzmy w języku młodzieży – zagrożenie czy konieczna globalizacja polszczyzny?*, [w:] *Współczesna polszczyzna w badaniach językoznawczych. Od leksyki do języka poezji*, Zbróg P. (red.), Instytut Filologii Polskiej, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego, Kielce.
- Uniwersalny słownik języka polskiego* [2006], Dubisz S. (red.), t. 1–4, PWN, Warszawa.
- Wielki słownik języka polskiego PAN [2007], Żmigrodzki P. (red.), Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków, <http://www.wsjp.pl/>.